

JAARBERICHT 2024

BABEL ZAANS
ARCHITECTUUR
PLATFORM

BABEL
ZAANS ARCHITECTUURPLATFORM

VOORWOORD

VAN 'DE GEZONDE STAD' NAAR 'RUIMTE MAKEN'

2024 was in veel opzichten een bijzonder jaar. Zaanstad vierde haar 50-jarig bestaan en Babel vierde dat volop mee. Dit jaar zijn we er nog beter in geslaagd om een brede doelgroep te bereiken met een waaier aan activiteiten. Jongeren, studenten, professionals en betrokkenen met een geïnteresseerde bewoners van jong tot oud bezochten de vele activiteiten. We kenden vele hoogtepunten, zoals de luisterwaardige podcasts '(N)ooit gebouwd Zaanstad', drie keer een uitverkochte Babel Cinema in Filmtheater De Fabriek, de busexcursie naar de Merwedekanaalzone in Utrecht, AI (Kunstmatige Intelligentie) als ontwerpgeredeenschap voor de openbare ruimte, mobiliteit rondom station Kogerveld, ontwerp opdrachten 'Zaanse rijweg' voor studenten van de HVA, A tot Z-debat samen met Arcam, de uitverkochte geactualiseerde rondleidingen en de Jaap Schipper-lezing annex Vriendendag.

Het absolute hoogtepunt van dit jaar en mogelijk zelfs in ons 21-jarig bestaan was het Babel Festival op zaterdag 5 oktober. Het festival als apotheose van de afgelopen 2 ½ jaar met als thema '100 jaar Zaanstad (1974 – 2074), De Gezonde Stad'. Ruim 500 unieke bezoekers van 4 tot 84 jaar, namen deel aan de 20 activiteiten voor hoofd, hart en handen. In diverse vormen was er aandacht voor het verleden, het heden en de toekomst. Ik noem een paar voorbeelden, zoals je eigen houten beest timmeren, je geluk beproeven bij het Rad van Voortuin, een lezing 'Gebouwen door Vrouwen' bijwonen, dansen met Juvat, de bekendmaking van 'Het mooiste gebouw van Zaanstad', met een VR-bril nieuwe ontwerpen ervaren, de resultaten van de twee ontwerpateliers bewonderen en net als burgemeester Jan

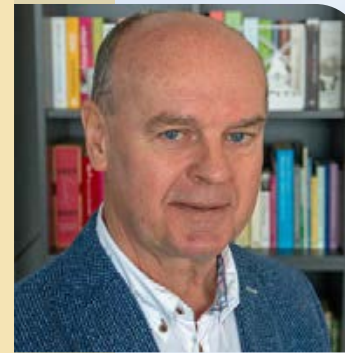
Hamming en zijn vrouw kon iedereen zijn of haar wens op de Wensmuur schrijven. Een feestelijker afsluiting van die dag dan door de Zaanse fanfare-punkband De Kift was daarbij ondenkbaar. 5 oktober, een festival waar we 'groos op zijn' en met tevredenheid op terugkijken.

Voor Babel zijn al onze vrijwilligers en onze vrienden, partners en sponsoren onmisbaar en een levensvoorwaarde. Hierbij past een welgemeend en hartelijk woord van dank.

De betrokkenheid van velen en de opbrengst van alle activiteiten van de afgelopen 2 ½ jaar vormen voor Babel een belangrijke inspiratiebron voor het thema 'Ruimte Maken' voor de komende twee jaar.

Ruimte in je hoofd en in je hart om invulling te geven aan de uitdagende opgave waar we ook als Zaanse samenleving mee te maken hebben. Ruimte maken voor radicale keuzes en nuance, voor gemeenschapszin en eigenzinnigheid, voor onverwachte wendingen en hoopvolle perspectieven, voor kwetsbaarheid en vrijdenkers, voor groen, water, bio-based en circulair, maar bovenal ruimte maken voor het respectvolle gesprek met elkaar hierover. Wij, alle actieve Babelaars, kijken er naar uit om de komende twee jaar samen met u aan de slag te gaan met het thema 'Ruimte Maken'.

Piet Keijzer
Voorzitter Babel Zaans architectuurplatform

INHOUD

- Voorwoord blz 3
- Gespreksavond over mobiliteit en de gezonde stad blz 5
- Babel Cinema: 'De wereld van Carlijn' blz 6
- Babel Cinema: 'Point of Origin - building a house in Austria' blz 6
- Openbare ruimtes in de gezonde stad: een 'AI-powered' workshop blz 7
- Fotowedstrijd: Welk gebouw in Zaanstad vind jij het allermooist? blz 8
- Ontwerpen voor een klimaatbestendige stad: De N203 als casus blz 9
- Dag van de Architectuur: 'Ontwerp en knutsel jouw huis van de toekomst' blz 10
- Bus-excursie 'De gezonde stad: ontdek wat Utrecht uniek maakt' blz 11
- Nalaten aan Babel blz 13
- Reis door de tijd in de Indeco-buurt in Zaandam blz 14
- Ontdek de Zaanse houtbouw: van Czaar Peterhuisje tot stadshart blz 14
- Podcast: 'Het Hembrugterrein: Een schuldig landschap?' blz 15
- Ontwerp de toekomst van Zaanstad in één dag! blz 15
- Korte berichten blz 16
- Babel Festival blz 18 t/m 31
- A tot Z-debat IV: 'Een gezonde regio' blz 32
- Jaap Schipperlezing 'Stad zonder sloop' blz 33
- Babel Cinema: 'Ruigoord: Een kosmisch lek' blz 34
- Colofon blz 34
- Organisatie blz 35

Volg Babel op sociale media!

www.stichting-babel.nl

GESPREKSAVOND OVER MOBILITEIT EN DE GEZONDE STAD

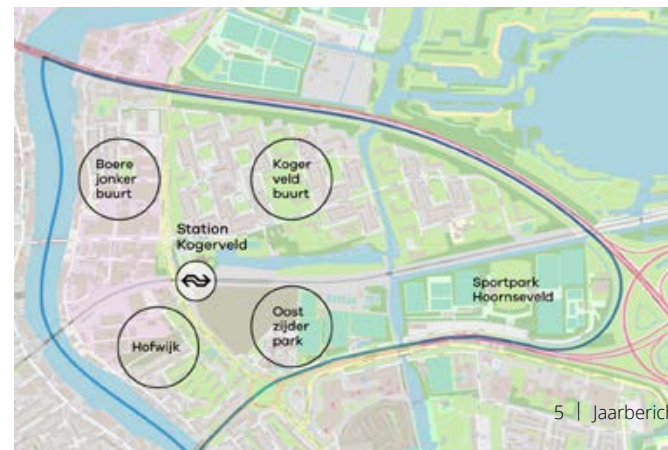
Babel opende dit jaar met een boeiende gespreksavond waarin vier mobiliteitsexperts hun visie deelden op de cruciale thema's mobiliteit en de gezonde stad.

Tijdens de bijeenkomst werd de rol van mobiliteit in de openbare ruimte geanalyseerd en werden nieuwe benaderingen verkend. Daarnaast lag de focus op het vertalen van de regionale mobiliteitsopgave naar Zaanstad en het uitwisselen van kennis en ideeën om de leefkwaliteit rond station Zaanam-Kogerveld te verbeteren.

Tot de sprekers behoorden Mark Degenkamp, strategisch adviseur mobiliteit bij de Vervoerregio Amsterdam, en Christiaan Kwantes, mobiliteits- en ruimte-expert bij Goudappel. Daarnaast waren Gerrie Ruijsink, programmamanager MAAK.Zaanstad Midden, en Monica Sommer, procesmanager gebiedsontwikkeling bij de gemeente Zaanstad, aanwezig om in te zoomen op de stedelijke ontwikkelingen rond station Kogerveld.

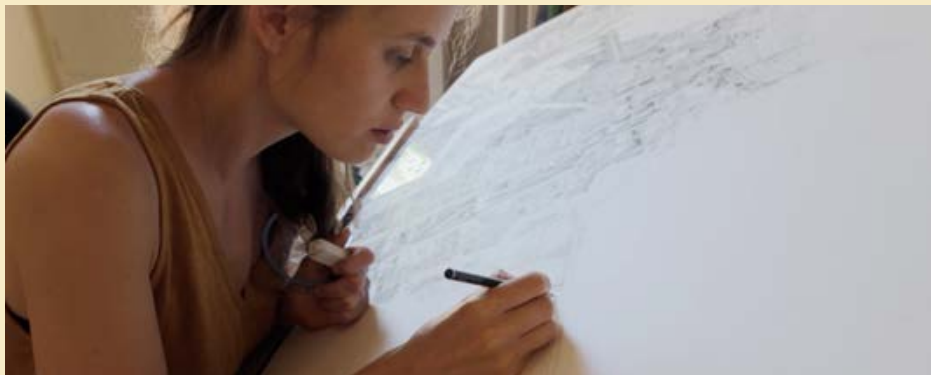
Het evenement was bijzonder, omdat het de eerste bijeenkomst was van Babel in 2024 die was gewijd aan het 50-jarig bestaan van Gemeente Zaanstad.

▶ [Klik hier voor de film van deze avond op ons YouTube kanaal](#)

7 MAART 2024

Locatie: Filmtheater de Fabriek in Zaandam

BABEL CINEMA: 'DE WERELD VAN CARLIJN'

Op de dag voor Internationale Vrouwendag was er in Filmtheater de Fabriek een speciale editie van Babel Cinema, met een documentaire over Carlijn Kingma, een kunstenaar die zich niet in een enkele discipline laat vangen: architectuur, cartografie, tekenkunst én onderzoeksjournalistiek.

De veelbelovende Nederlandse cartograaf Carlijn Kingma wordt gevolgd bij de creatie van haar indrukwekkende kunstwerk 'Het Waterwerk van ons Geld', waarin ze laat zien hoe onrechtvaardig ons financiële systeem in elkaar zit. In deze intieme documentaire laat filmmaker Ariane Greep een meester aan het werk zien, die kunst

gebruikt om complexe en urgente zaken visueel te maken.

Na de vertoning ging Wendy van Wilgenburg van Babel Zaans architectuurplatform in gesprek met Ariane Greep.

18 APRIL 2024

Locatie: Filmtheater de Fabriek in Zaandam

BABEL CINEMA: 'POINT OF ORIGIN - BUILDING A HOUSE IN AUSTRIA'

Op donderdag 18 april organiseerden we opnieuw een Babel Cinema-avond in Filmtheater De Fabriek. Op het programma stond een eenmalige vertoning van de film 'Point of Origin - building a house in Austria', gevolgd door een nagesprek met regisseur Frans Parthesius.

Een internationale techondernemer met liefde voor architectuur vraagt Rem Koolhaas op een onmogelijk klein stukje berghegging in Zell am See in Oostenrijk een huis te bouwen. De architect van iconische gebouwen zoals de CCTV Headquarters in Beijing en De Rotterdam, ziet een uitdaging: hoe krijg je licht in een huis van nog geen vier meter breed dat grotendeels onder de grond ligt? Film-maker en fotograaf Frans Parthesius volgde het bouwproces en geeft een inkijkje in de werkwijze van Koolhaas en zijn speciale relatie met zijn opdrachtgever.

De goed gevulde zaal met belangstellenden luisterden na de vertoning aandachtig naar het gesprek tussen Wendy van Wilgenburg (Babel) en Frans Parthesius, waarbij hij voor het publiek onder andere het volledige bouwproces en de uitdagingen toelichtte die aan bod kwamen tijdens het maken van de film. Ook besprak hij de cinematografische keuzes in de film en wierp hij licht op de artistieke aspecten van zijn werk. De vele vragen uit het publiek werden vol enthousiasme beantwoord.

24 APRIL 2024

Locatie: Wijkcentrum De Poelenburcht in Zaandam

OPENBARE RUIMTES IN DE GEZONDE STAD: EEN 'AI-POWERED' WORKSHOP

In het kader van 'de gezonde stad' organiseerde Babel een interactieve workshop over het transformeren van openbare ruimtes. Openbare ruimtes zijn van cruciaal belang voor het bevorderen van gezonde steden. Ze bevorderen fysiek welzijn en dragen bij aan het onderhouden van sociale verbindingen.

Tijdens deze besloten workshop werd de methode van de 'goede openbare ruimte-analyse' toegepast. Deze methode is ontwikkeld door Humankind, een stedenbouwkundig bureau gevestigd in Rotterdam. De methode zet deelnemers eerst in de schoenen van anderen: mensen met verschillende achtergronden, behoeften en visies. Vervolgens worden de diverse visies gevisualiseerd.

Deze innovatieve aanpak heeft ons geholpen het gebied rond de Spaghettiflat in Poelenburg te ontleden. De Spaghettiflat, een sociaal woningcomplex uit de jaren zestig, wordt gesloopt. De plannen voor de nieuwbouw omvatten een mix van woningen, voorzieningen en bedrijfsruimtes. Ook de openbare ruimte zal een nieuw gezicht krijgen.

Met behulp van Urbanist AI, een platform voor generatieve kunstmatige intelligentie voor participatieve planning en co-creatie, produceerden de deelnemers beelden die het debat over toekomstmogelijkheden in de openbare ruimte rond de Spaghettiflat kunnen aanwakkeren. Door in de schoenen te stappen van andere persona's, hebben deelnemers de sterke en zwakte punten en

het onbenutte potentieel ervan onderzocht met behulp van dit frisse perspectief. Het was zeer inspirerend om deze ideeën op het scherm tot leven te zien komen.

De workshop leidde tot een aantal geweldige discussies over inclusiviteit, functionaliteit en het creëren van levendige openbare ruimtes die voor iedereen geschikt kunnen zijn.

Dank aan de deelnemers voor hun energieke en inzichtelijke bijdrage!

MEI 2024

FOTOWEDSTRIJD: WELK GEBOUW IN ZAA NSTAD VIND JIJ HET ALLERMOOIST?

We waren benieuwd welk gebouw de Zaankanters het meest bewonderen. Daarbij ging het niet alleen om iconische Zaa ns-groene huizen, maar ook om moderne architectonische parels, kantoor- en schoolgebouwen. Oud of nieuw, groot of klein – de keuze lag bij de fotograaf.

De opdracht was om een zelfgemaakte foto van het favoriete gebouw in te sturen, vergezeld van een korte toelichting waarom juist dit gebouw het hart van de fotograaf heeft gestolen. De foto moest ook iets van de omgeving van het gebouw laten zien, want architectuur staat nooit op zichzelf.

Tot en met 31 mei konden deelnemers hun foto(s) en toelichting insturen. Vervolgens beoordeelde een

jury, bestaande uit een architect, een stedenbouwkundige en een fotograaf, welke maximaal 25 foto's doorgingen naar de volgende ronde.

Na de sluiting van de inzendingen telden we meer dan vijftig inzendingen, waaruit de jury de 25 beste selecteerde. Vanaf 15 juni stonden deze foto's op onze website, waarna alle Zaankanters hun stem konden uitbrengen.

Met bijna 1200 stemmen werd uiteindelijk een winnaar gekozen. Tijdens het Babel Festival op 5 oktober maakten we bekend welke foto de meeste stemmen had gekregen en reikten we de prijs uit. (Zie verderop in dit jaarbericht.)

ONTWERPEN VOOR EEN KLIMAATBESTENDIGE STAD DE N203 ALS CASUS

Het verkennen van klimaatbestendigheid in het stedelijke gebied, op zowel grote als kleine schaal, is het centrale thema van de minor Klimaatbestendige Stad aan de Hogeschool van Amsterdam. Deze minor richt zich op het aanpassen van gebieden, steden en gebouwen aan klimaatontwikkelingen, zodat deze zowel nu als in de toekomst leefbaar blijven.

De N203, de provinciale weg, werd gekozen als casus voor dit project. In samenwerking met de gemeente Zaanstad werkten twee studententeams aan het klimaatbestendig inrichten van deze belangrijke verkeersader. Ze pastten theoretische modellen toe om te verkennen hoe de weg en de omliggende gebieden aangepast kunnen worden aan klimaatveranderingen, met oog voor de impact op de openbare ruimte en de aansluiting bij de omgevingsvisie van Zaanstad. De ontwerpen waren te zien tijdens het Babel Festival, waar ze als inspirerende voorbeelden van klimaatadaptatie werden gepresenteerd.

De Provinciale Weg is een belangrijke verbinding voor de Zaanstreek en biedt meer mogelijkheden dan vaak wordt gedacht. Na grondige analyse heeft één team een ontwerp gepresenteerd voor het gebied rondom station Krommenie-Assendelft. Het spoor wordt onder de grond gelegd, wat een grote

verbinding creëert tussen Saendelft en Krommenie. Het nieuwe ontwerp bevat een park met sportvoorzieningen, ontmoetingsplekken (markt) en het station, wat de sociale cohesie, biodiversiteit en klimaatadaptatie bevordert. Aan de noordzijde worden woningen toegevoegd om het woningtekort te verlichten, en zo wordt Zaanstad-Noord echt op de kaart gezet.

Een ander team ontwikkelde een ontwerp voor het gebied tussen station Koog aan de Zaan en de Zaanse Schans. Door de spoorbanen onder de grond te brengen, ontstaat er ruimte voor een lineair park langs de bestaande waterstructuur van Westerkoog. Dit groene, fiets- en voetgangersvriendelijke park sluit aan bij bestaande wandelroutes naar oud Koog en Westerkoog. Het ontwerp richt zich op het herstellen van de menselijke schaal en identiteit. Door de snelheid uit de straat te halen, kunnen mensen meer genieten van de kwaliteiten die deze omgeving biedt, in plaats van er doorheen te razen.

Ontwerp team Koog aan de Zaan/Zaanse Schans

Ontwerp team Krommenie-Assendelft

DAG VAN DE ARCHITECTUUR: ONTWERP EN KNUTSEL JOUW HUIS VAN DE TOEKOMST

Op zaterdag 15 juni vierden we de landelijke Dag van de Architectuur met een leuke, gratis activiteit voor kinderen tot en met 12 jaar in wijkcentrum De Poelenburcht. Onder begeleiding van bekende architecten ontwierpen en knutselden de kinderen hun eigen droomhuis van de toekomst. Hoe ziet een huis van de toekomst eruit? Hoe zou je bijvoorbeeld over 50 jaar wonen?

Het winnende team, 'Team Racan', had allerlei creatieve ideeën en schetste hun visies. "Samen schreven we enkele uitgangspunten op: een huis op palen, een iglo, een huis in het bos, een koepeldak, een gamehal, een ballenbak, een glijbaan en een lunaparktrap. Kortom, weersbestendig en vol plezier."

Het resultaat werd een woongemeenschap, waarbij de ballenbak in het huis op palen belandde en het koepeldak met zonnepanelen werd gebruikt als dak dat stroom levert aan de verschillende woningen, waaronder de gamehal. Bij koud weer is het fijn vertoeven in de iglo, en bij warm weer kunnen de kinderen genieten van de glijbaan of chillen in de schaduw van

het koepeldak. Het 'RACAN-dorp' is te bereiken via een poort en al struinend door het groen ontdek je steeds meer.

De jury waardeerde het denken over de verschillende toekomstige woonvormen voor diverse weersomstandigheden en het collectief opwekken van stroom. Er werd prachtig samengewerkt.

Deze activiteit werd mede mogelijk gemaakt door Pact Poelenburg-Peldersveld, HEMLAB en AM.

► [Klik hier voor een beeldverslag van Patrick Hudepohl](#)

21 JUNI 2024

Locatie: Utrecht

BUS-EXCURSIE 'DE GEZONDE STAD: ONTDEK WAT UTRECHT UNIEK MAAKT'

Ze hadden er zin in: de ruim 20 belangstellenden voor de bijzondere all-inclusive bus-excursie naar Utrecht, waarbij het thema 'De gezonde stad' centraal stond. Utrecht wordt geprezen als een van de groenste en gezondste steden van Nederland. Tijdens deze excursie verkenden we hoe er in Utrecht gewerkt wordt aan de stad van de toekomst en wat de succesfactoren zijn voor een gezonde leefomgeving.

De dag begon met een verkenning van de ontwikkeling van het Werkspoor-kwartier tot een circulaire broedplaats, in lijn met de ontwikkeling van de Zaanse Achtersluispolder. Architect Chris de Jonge van JHK Architecten en Gabriëlle Muris van Urban Impact, die ook betrokken was bij de visieontwikkeling van de Isaac Baarhaven in Zaandam, gaven een toelichting.

Vervolgens werd de transformatie van de Catharijnsingel bekeken, een project dat niet alleen nationaal, maar ook internationaal aandacht trekt. Van een stedelijke 12-baans snelweg is het gebied omgetoverd naar een historische singelgracht die tegelijkertijd fungeert als een klimaatadaptieve infrastructuur voor de binnenstad van Utrecht. Wim Horst van de gemeente Utrecht vertelde over de aanpak en het indrukwekkende resultaat van dit project.

Na de lunch werd de Merwedekanaalzone bezocht, een ambitieus project waarbij Utrecht werkt aan de realisatie van de grootste binnenstedelijke en autovrije buurt van Nederland. Het doel is om hier een gezonde stedelijke leefomgeving te creëren met een brede mix van woningen en veel groene openbare ruimte, waar bewoners worden gesti-

muleerd om te fietsen, te wandelen en gebruik te maken van duurzaam vervoer. Tijdens deze verkenning werden presentaties gegeven door Niel Glas, projectmanager openbare ruimte bij de gemeente Utrecht en Bart Claassen, stedenbouwkundig ontwerper bij BURA urbanism.

“HOOGTEPUNT VOOR MIJ WAS DE PRESENTATIE EN RONDLEIDING VAN GABRIËLLE MURIS LANGS DE WERKSPoordKATHEDRAAL EN DOOR DE WERKSPoorFABRIEK. DAT DUURZAAM HERGEBRUIK ZULKE PRACHTIGE RESULTATEN KAN OPLEVEREN, IS HOOPGEVEND.”

ONTWIKKELAARS
VAN IMPACT

AM⁺

Hilko, een nieuwe woonbuurt langs de Zaan

Op de plek van de voormalige HILKO-zeepfabriek en verffabriek Evert Koning ontstaat een nieuwe, inclusieve woonbuurt. AM en woningstichting Rochdale realiseren hier circa 100 comfortabele, duurzame woningen voor diverse prijsklassen. Langs de Zaan komen mooie appartementen en eengezinswoningen, terwijl tussen de Oostzijde en Cornelis van Uitgeeststraat ruimte is voor koopwoningen met tuin en sociale huurappartementen. Een plek waar betaalbaar en duurzaam wonen samenkomen!

Anouk Reintjens,
Ontwikkelingsmanager AM

Creëren van inspirerende en duurzame leefomgevingen die een positieve impact hebben op mens, natuur en maatschappij, dat is de passie van AM. Als betrokken gebiedsontwikkelaar zien wij kansen waar anderen beperkingen zien, en zetten wij ideeën om in kwaliteitsrijke plekken die levendig en toekomstbestendig zijn. Met passie en toewijding ontwikkelen wij bijzondere gebieden waar wonen, werken, winkelen en recreëren samenkomen. Wij zijn AM. Ontwikkelaars van impact. Zie ook www.am.nl

Een woning voor Bart

Omdat zijn hart bij zijn eigen buurt ligt

We willen graag dat Bart in zijn eigen buurt kan blijven wonen. Dat is belangrijk voor Bart, maar ook voor de buurt. Wonen moet voor iedereen betaalbaar blijven. Daarom hebben we BPD Woningfonds opgericht. Hiermee werken we samen met gemeenten en woningcorporaties aan meer energiezuinige middenhuurwoningen door heel Nederland. Van Alkmaar tot Almelo en van Groningen tot Rosmalen.

Meer weten over onze projecten, zoals bijvoorbeeld in Diemen of Eindhoven? Kijk op bpdwoningfonds.nl

 bpd
bouwfonds gebiedsontwikkeling

**Bouwen
aan het
hart van
de buurt**

Foto: Han de Groot, collectie Gemeentearchief Zaanstad.

NALATEN AAN BABEL

Jaap Schipper was een succesvolle Zaanse architect en vooral bekend als de grondlegger van de Zaanse Schans. Als jonge architect zag hij al de bijzondere kwaliteit en schoonheid van de traditie van de Zaanse houtbouw. Hij heeft zijn leven lang gestreden om zoveel mogelijk karakteristieke houten woningen, molens, schuren en Vermaningen te behouden.

Maar Jaap Schipper was niet nostalgisch, hij was ook een toekomstdenker en wilde niet terug naar een gedroomd verleden. Het ging hem om kwaliteit. Hij dacht mee over gebouwen en stedenbouwkundige ingrepen die de Zaanstreek mooier en leefbaarder zouden maken. Toen Jaap Schipper overleed ging een groot deel van zijn erfenis naar de stichtingen die de Zaanse houtbouw in ere houden. Maar hij liet via een legaat (een gerichte schenking na zijn overlijden) ook een aanzienlijk bedrag na aan Babel, het Zaanse architectuurplatform.

Om zijn werk en inzicht te eren organiseert Babel op basis van het legaat sinds 2022 elk jaar de Jaap Schipperlezing. De eerste editie had als centraal thema: de houtbouw-revolutie, nieuwe toepassingen van de door Schipper zo geliefde houtbouw.

Wil je net als Jaap Schipper een groot gebaar maken en zo het debat over de toekomst van de Zaanstreek continuïteit geven? In jouw testament kun je vastleggen waar tijdens je leven je hart naar uitging. Bijvoorbeeld door een legaat na te laten aan de Stichting Babel. Als erkend cultureel goed doel (ANBI-status) is Babel geheel vrijgesteld van schenk- of erfbelasting. Heel het bedrag komt dus ten goede aan de activiteiten van Babel.

Neem voor eventuele vragen over Babel in jouw testament contact op met een notaris of stuur een mail naar info@stichting-babel.nl. Waarna we contact met je zullen opnemen.

Advertentie

INTERKLOP B.V.

[Mooitehuur.nl](https://www.mooitehuur.nl)

REIS DOOR DE TIJD IN DE INDECO-BUURT IN ZAANDAM

50 jaar geleden werd gemeente Zaanstad gevormd door de samenvoeging van zeven gemeenten. Babel Zaanse architectuurplatform besteedde heel 2024 uitgebreid aandacht aan dit jubileum. We blikten terug en keken vooruit: naar de stad van toen, nu en in de toekomst.

Op zondag 23 juni was er veel belangstelling voor de bijzondere wandeling door de net iets meer dan 50 jaar oude Indeco-buurt, aan de rand van het In 't Veldpark in Zaandam. Net als nu was er begin jaren zeventig grote woningnood en behoefte aan nieuwe en snellere manieren van bouwen. Met behulp van een experimenteel prefab-bouwsysteem, ontwikkeld door het Zaanse bedrijf Indeco-Coignet BV, verrees in het Hoornseveld in korte tijd 'een rustig en speels opgezet woonpark, met diverse woningtypen van hoge kwaliteit, met een duidelijke eigen identiteit en veel groen'.

Wat is er van alle ideeën van toen terechtgekomen? Hoe kijken we met de kennis en ervaring van nu naar de kwaliteit van deze woningen en deze buurt? Zal de Indeco-buurt over vijftig jaar nog steeds een fijne plek zijn om te wonen? En wat is daar dan voor nodig? Het werd een ontdekkingstocht, naar de ontstaansgeschiedenis van dit deel van Zaandam, en naar de bijzondere kenmerken en verhalen van deze buurt.

Bewoners van nu vertelden over hun woonervaringen en toekomstverwachtingen.

Ook stond een bezichtiging van een woning op het programma.

27 OKTOBER 2024

Locatie: Zaandam

ONTDEK DE ZAAANSE HOUTBOUW: VAN CZAAR PETERHUISJE TOT STADSHART

Babel organiseerde op zondag 27 oktober een unieke wandeltocht door Zaandam, waarin het verleden en heden van de authentieke Zaanse houtbouw werden verkend. De rondleiding begon bij het Czaar Peterhuisje en eindigde bij het moderne stadhuis op het Stadhuisplein.

Archigids Frank Bakker vertelde uitgebreid over de verhalen achter de gevels, de verschillende kleuren en andere bijzondere stijlkenmerken van de echte Zaanse houtbouw. Gebinten, korbelen, poeren, jukken, waterborden en windveren: tijdens deze wandeling kwam de wereld van de authentieke Zaanse houtbouw tot leven.

De route ging via de Lage Horn, Hogendijk en Czarinastraat, waar de

overgang naar moderne tijden zichtbaar werd.

In het nieuwe stadshart schitterde het Zaanse groen. De Nederlandse architect Wilfried van Winden verbond in zijn ontwerp voor het Inntel Hotel op een inventieve manier het verleden met het heden. Hoewel er geen hout werd gebruikt, bleef het gevelontwerp een eerbetoon aan de Zaanse houtbouw.

Johan Lok van het Noordhollands Dagblad liep mee en maakte een mooie reportage van deze dag vol architectuur en geschiedenis.

PODCAST (N)OOIT GEBOUWD ZAA NSTAD (8)

In 2024 bestond de gemeente Zaanstad vijftig jaar. Dit jubileum vormde twee jaar lang de leidraad voor onze activiteiten, waaronder de podcast '(N)ooit gebouwd Zaanstad'. In acht afleveringen spraken we over indrukwekkende bouwplannen die (n)ooit waren gerealiseerd en stelden we ons de vraag hoe Zaanstad zich de komende vijftig jaar zou ontwikkelen.

'HET HEMBRUGTERREIN: EEN SCHULDIG LANDSCHAP?'

Meer dan een eeuw lang was het Hembrugterrein een centrale locatie van een van de belangrijkste Nederlandse verdedigingslijnes, de Stelling van Amsterdam. Tot in de jaren tachtig werden op het terrein nog wapens geproduceerd voor export naar landen in conflictgebieden waar grote menselijke tragedies plaatsvonden.

Wat is er nog over van de geschiedenis van het Hembrugterrein? Is het Hembrugterrein een 'schuldig landschap'? En moeten we aan deze geschiedenis worden herinnerd?

In deze aflevering stelt Miranda Reitsma deze vragen aan historicus Hans Luiten en publicist Erik Schaap. Ze bespreken de 'geheime' geschiedenis van het Hembrugterrein, de rol ervan in het Nederlandse verdedigingssysteem en de Nederlandse wapenindustrie. Ook delen ze de volksverhalen die nog steeds het mysterie rond het terrein voeden.

› [Klik hier voor meer informatie en beluister alle podcasts](#)

Foto: Nethan Mandjes, collectie Gemeentearchief Zaanstad

WORKSHOP ONTWERP DE TOEKOMST VAN ZAA NSTAD IN ÉÉN DAG

In de aanloop naar het Babel Festival organiseerde Babel een ontwerpworkshop met als thema: Hoe ziet Zaanstad er over 50 jaar uit? Wat zou de toekomst kunnen brengen en hoe kunnen de gebouwde omgeving, openbare ruimte en het landschap deze toekomst ondersteunen of er misschien wel weerstand tegen bieden?

De uitdaging was om ver vooruit te kijken en te verbeelden hoe bepaalde functies in onze samenleving zich in de komende jaren zullen ontwikkelen en welke architectonische, stedenbouwkundige en/of landschappelijke vormen hieraan gegeven kunnen worden.

In de ochtend deelden drie sprekers, Wouter Pocornie, Kristiaan Koreman en Ton Venhoeven, hun toekomstvisie om de deelnemers optimaal te prikkelen en inspireren. Vervolgens gingen de deelnemers met hen in debat.

Aan de hand van diverse persona verdiepte een diverse groep ontwerpers en beleidsmakers zich in de middag in een uitdagende ontwerpopdracht. Thema's waren onderwijs, zorg, zingeving, lokaal bestuur en wonen. Het resultaat was verbluffend, alarmerend, hoopvol en soms ook erg humoristisch. Op 5 oktober werden de resultaten gepresenteerd tijdens het Babel Festival, dat volledig in het teken stond van 50 jaar terug- en vooruitkijken. Zaanstad in 2074: een gezonde stad?!

KORTE BERICHTEN

IN MEMORIAM: ALLARD JOLLES

Begin oktober 2024 is Allard Jolles, lid van ons comité van aanbeveling, overleden. Allard was een humorvolle vrijdenker en had een diepe belangstelling voor alles wat Babel deed en ondersteunde ons werk met een hartverwarmende betrokkenheid. Hij is voor ons gedurende vele jaren een unieke bron van advies en inspiratie geweest.

In april 2022 nam Allard deel aan een panelgesprek over de Trendstudie Zaanstad 2022, dat terug te bekijken is op ons YouTube-kanaal.

CURSUS RONDLEIDEN

Babel archigids ging dit jaar op zoek naar nieuwe enthousiaste gidsen. Iedereen die de Zaanstreek een warm hart toe draagt, geïnteresseerd is in architectuur en geschiedenis en dit graag deelt met anderen, kon zich inschrijven voor een korte gezamenlijke inwerk-/opfriscursus onder begeleiding van een ervaren gids. Tien geïnteresseerden schreven zich hiervoor in.

In 2025 wordt er gestart met een hernieuwd aanbod van rondleidingen over o.a. het dynamische centrumgebied van Zaandam, en over typisch Zaanse thema's als houtbouw, sociale woningbouw en industriële herbestemming.

MODERATORTRAINING

Datum: Maandag 15 juli 2024

Locatie: Sociëteit De Kring in Amsterdam

Onder de bezielende leiding van Veronica Baas en Rokhaya Seck (De Balie) hebben enkele leden van Babel Zaans architectuurplatform, samen met leden van Debatcentrum De Vonk, deelgenomen aan een moderatortraining. Aanleiding voor de training was onze samenwerking met De Vonk voor een aantal van de jaarlijkse activiteiten van Babel.

Aan de hand van rollenspellen werd onderzocht of het vak van moderator of dagvoorzitter bij de deelnemers past. Daarnaast kregen zij praktische tips en technieken aangereikt die zowel voor beginnende als ervaren gespreksleiders, interviewers en debaters van waarde zijn in de dagelijkse praktijk.

Tijdens de drie uur durende sessie werden uiteenlopende situaties geoefend en werd geëxperimenteerd met rollenspellen. Deelnemers leerden hoe om te gaan met stiltes in een gesprek en ontdekten het belang van een dienende rol als moderator. Een gesprek modereren is een kunst op zich, maar bovenal was het een inspirerende en leerzame middag.

BABEL ONTVANGT CADEAU VAN DE COÖPERATIEVE RABOBANK

Foto: Ariënné Kooter en Piet Keijzer (voorzitter Stichting Babel).

Bij het afscheid van Ariënné Kooter, directeur van de coöperatieve Rabobank in Zaandam, ontving Babel op 29 augustus onverwacht een cheque als cadeau.

Ariënné Kooter zei hierover: "Ik neem binnenkort afscheid van de Zaanstreek en begin een nieuwe uitdaging binnen de Rabobank in een andere regio. Bij mijn vertrek mag ik een donatie doen aan een mooi maatschappelijk initiatief in de Zaanstreek. Ik wil deze graag schenken aan Stichting Babel. Jullie festival spreekt me persoonlijk erg aan. Het gaat over de toekomst van de stad en de streek, waarbij jullie de bewoners en jongeren willen betrekken. Samen bouwen aan een mooie toekomst, dat wens ik jullie van harte toe!"

Het waren warme woorden en een zeer welkome bijdrage aan het Babel Festival, dat in het teken stond van 100 jaar Zaanstad (1974-2074).

KORTE BERICHTEN

SPONSORCAFÉ

Datum: Woensdag 18 september 2024

Locatie: Bind op het Hembrug in Zaandam

Op woensdag 18 september vond het allereerste Babel Sponsorcafé plaats op het Hembrugterrein. Zo'n 30 deelnemers, waaronder bouwers, ontwikkelaars, architecten en gemeentelijke vertegenwoordigers, kwamen samen voor een rondleiding bij het CPO-project van coöperatie De Hemburgers, een wooncollectief bestaande uit 26 huishoudens.

“BETOVEREND MOOI”

Martine Vledder en Anita Star, beiden bestuursleden van de coöperatie, leidden het gezelschap rond langs de gerenoveerde en gerestaureerde monumentale panden van de voormalige munitiefabriek. Ondanks de uitdagende start van het project in 2018, is het eindresultaat volgens de organisatoren “betoverend mooi”. De bezoekers kregen een unieke inkijk in dit bijzondere transformatieproces.

Na de rondleiding sprak wethouder Wessel Breunese, onder het genot van een aangeklede borrel bij Bind, over zijn visie op het Hembrugterrein. Hij benadrukte het belang van het behoud van de kwaliteiten van dit historische gebied en sprak zijn waardering uit voor de doorzettingskracht en deskundigheid van de coöperatie De Hemburgers.

De reacties van de aanwezigen waren zeer positief. Het eerste Babel Sponsorcafé bood een ontspannen en levendige setting waarin iedereen op deze unieke locatie de gelegenheid kreeg om elkaar beter te leren kennen. Dit smaakt duidelijk naar meer! Het volgende sponsorcafé staat gepland voor 2025.

De foto's van het evenement tonen de bijzondere sfeer van zowel de locatie als de netwerkbijeenkomst.

5 OKTOBER 2024

Locatie: Verkadefabriek in Zaandam

BABEL FESTIVAL: 'VIER EN BELEEF HET ZAA NSTAD VAN DE TOEKOMST!'

Op zaterdag 5 oktober vond het Babel Festival plaats in de Verkadefabriek in Zaandam. Van 13:00 tot 18:00 uur stonden de deuren open voor iedereen die mee wilde denken over 100 jaar Zaanstad. Bezoekers konden bijdragen aan de bouw van een Tiny house, deelnemen aan een Design Thinking-workshop en luisteren naar lezingen over het heden, verleden en de toekomst van Zaanstad. Het was een middag vol activiteiten en inspiratie, voor jong en oud.

Dit jaar vierde Zaanstad haar 50-jarig bestaan als gezamenlijke gemeente. Tijdens het festival stelden we de vraag hoe Zaanstad er in 2074 uit zal zien bij het 100-jarig bestaan. Hoe houden we de stad leefbaar en aantrekkelijk? Kunnen we bouwen aan een toekomstbestendige, gezonde en levendige stad die is voor-

bereid op het veranderende klimaat? Hoe zou die stad er uit kunnen zien?

De hele middag waren de creatieve ruimtes van FluXus gevuld met kinderen, experts, studenten, professionals en inwoners die samen terugbliken op de geschiedenis en vooruit keken naar het Zaanstad van de toekomst. Bezoekers bouwden maquettes, gingen met elkaar in debat, bekeken exposities, dansten met Juvat en genoten van een optreden van De Kift. Want zonder creativiteit is er geen Zaanstad.

Het Babel Festival werd mede mogelijk gemaakt door de samenwerking met De Vonk, FluXus, Vereniging Zaans Erfgoed en onze sponsors en subsidiegevers. De toegang was gratis, en het programma bood voor alle leeftijden iets bijzonders.

PROGRAMMA BABEL FESTIVAL

- 'Vier en beleef het Zaanstad van de toekomst!'
- Wensmuur
- Optreden van het jeugdorkest Sinfonietta
- Speech van Juvat en optreden van 10+ selectie groep
- Workshop scenariodenken 'Leven in Zaanstad in 2074'
- Debat i.s.m. De Vonk 'De rol van de supermarkt in de gezonde stad'
- Speel het bodemspel
- Expositie Zaanstad 2074
- Expositie circulaire ontwerpen van het HMC
- Herbouw Zaans havenkantoor
- Lezing 'Sleutelen aan de stad'
- Prijsuitreiking fotowedstrijd
- Expositie en presentatie 'Toekomstvisie voor de Provincialeweg Zaanstad'
- Workshop maquettebouw
- Lezing van Floor van Ditzhuyzen 'The Public Space Detective'
- LEGO-Pride
- Doen en leren met hout
- Klimaatspel
- Workshop VR en Digital Twins
- Lezing van Sofie van Brunschot 'Gebouwen door Vrouwen'
- Rad van Voortuin
- Babel archigidsen
- Lezing future thinking by design 'Oud en jong in de stad'
- Workshop design thinking 'Ouder worden in de stad'
- Optreden van De Kift

WENSMUUR

HOE ZIET WAT JOU BETREFT IN 2074 ZAA NSTAD ERUIT?

Alle bezoekers werden uitgenodigd hun wens voor de toekomst van de stad op de wensmuur te prikken. Wat wil je herwaarderen van het verleden, behouden van het heden en ontwikkeld zien worden in de toekomst? Burgemeester Jan Hamming plaatste na zijn openingswoord ook zijn wens.

JEUGDORKEST SINFONIETTA

OPTREDEN VAN JEUGDORKEST SINFONIETTA!

Jeugdorkest Sinfonietta bestaat uit getalenteerde strijkers en blazers die al een aantal jaren instrumentale les hebben gehad op de Zaanse Muziekschool in FluXus. De leerlingen zijn tussen de 10-17 jaar oud en leren bij Sinfonietta alles over het spelen in een orkest. Veel oud-leerlingen gaan na de middelbare school verder spelen in een van de grote jeugdorkesten in Noord-Holland: het Noord-Hollands Jeugdorkest, of het Nederlands Jeugd Strijkorkest (NJSO).

Het orkest speelde onder leiding van Julia Barnes. In de afgelopen jaren hebben ze samengewerkt met de Zaanse Bigband, het Zaanse Symfonie Orkest, en in een toneelstuk gemaakt door Oekraïense vluchtelingen

in een regie van Rob Sipma. Vaste prik is een concert voor de inwoners van Zorgcirkel Saenden in Zaanadam. Van Leonard Bernstein's America tot Music for the Royal Fireworks van Händel - Sinfonietta weet altijd een snaar te raken!

Programma:

- 'Dance of the Clowns', uit 'A Midsummer Nights Dream' van Felix Mendelssohn
- Menuetto 1 en 2 uit 'Music for the Royal Fireworks' van Georg Friedrich Händel
- 'Ashokan Farewell' van Jay Ungar
- 'Say Goodbye' uit 'Le Nozze di Figaro' van Wolfgang Amadeus Mozart
- 'America' uit de musical 'West Side Story' van Leonard Bernstein

BEWEGEN MET JUVAT EN EEN DANSOPTREDEN DOOR JPAS!

Juvat Westendorp, al meer dan tien jaar leider en eigenaar van Dansschool Juvat in Zaandam, is ook ambassadeur van JOGG, een organisatie die zich inzet voor een gezonde jeugd. Tijdens het Babel Festival deelde Juvat zijn visie over fysieke en mentale gezondheid, en de stappen die hij met JOGG zet om jongeren een gezonde toekomst te bieden

Juvat Westendorp vertelde over zijn aanpak van fysieke en mentale gezondheid en hoe hij jongeren hierin begeleidt. Hij startte met een energizer om het publiek in beweging te krijgen en aansluitend verzorgde de 10+ selectie van dansschool JPAS een indrukwekkend optreden.

WORKSHOP SCENARIODENKEN: **LEVEN IN ZAA NSTAD IN 2074**

*EEN WORKSHOP WAARIN VERSCHILLENDE SCENARIO'S
WERDEN GESCHETST*

We hebben misschien geen glazen bol, maar één ding is zeker: in de komende 50 jaar zal er veel veranderen. Niet op revolutionaire wijze, maar door een reeks geleidelijke aanpassingen die ons leven aanzienlijk zullen beïnvloeden.

Zo werkt scenariodenken: identificeren van acties en keuzes die in alle denkbare toekomstscenario's waardevol blijven.

In deze workshop, onder leiding van scenariodenkenexpert en auteur Paul de Ruijter, werd deze manier van denken persoonlijk en toegankelijk gemaakt. De focus lag op het beden-

ken van scenario's voor de toekomst – geen exacte voorspellingen, maar mogelijke uitkomsten waarop al vandaag kan worden ingespeeld. Actieve deelname werd aangemoedigd: Hoe ziet het leven eruit in 2074? Wat kan vandaag worden gedaan waar over 50 jaar nog steeds profijt van is?

Deze workshop was interessant voor beleidsmakers, bestuurders en jongeren die zich willen voorbereiden op de toekomst, zowel privé als professioneel. Samen verkenden ze robuuste elementen die in alle denkbare scenario's van waarde zijn, en bouwden ze aan een toekomstbestendig Zaanstad.

DEBAT I.S.M. DE VONK

OVER DE ROL VAN EEN SUPERMARKT IN EEN GEZONDE WIJK!

Mensen in armere wijken leven gemiddeld 7 jaar korter. Hoe is dit nog steeds mogelijk in de huidige tijd? Waar ligt de oplossing? Moeten we het hebben van dwingende overheids-wetgeving om de marketing van supermarkten te reguleren, of moeten we ons meer richten op individuele ondersteuning?

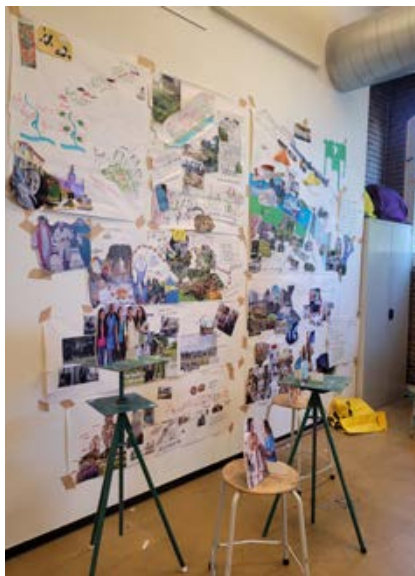
En welke rol speelt sociale beïnvloeding eigenlijk?

In samenwerking met De Vonk, gedragswetenschapper Roel Hermans en vertegenwoordigers vanuit de politiek en grootwinkelbedrijf, verkenden we deze vragen. Moderator was Anne Reijman Hinze.

EXPOSITIE ZAA NSTAD IN 2074

TOEKOMSTVISIES VOOR ZAA NSTAD IN 2074!

Voorafgaand aan het Babel Festival heeft Babel studenten en (young) professionals gevraagd om een toekomstvisie voor Zaanstad te ontwikkelen, met passende architectonische en stedenbouwkundige oplossingen. In werkgroepen keken deelnemers vooruit, geïnspireerd door lezingen en debatten over thema's zoals onderwijs, zorg en wonen. Het project combineerde een terugblik van 50 jaar met een visie op de toekomst. De boeiende resultaten van deze ontwerp challenge waren te zien op het Babel Festival.

SPEEL HET BODEMSPEL!

EEN SLAG OM DE RUIMTE!

Dat Zaanstad een dynamische stad is, is voor iedereen goed te zien en te beleven. Maar er is ook een minder zichtbaar deel van de stad, dat minstens zo belangrijk is. Dit deel van de stad zit onder onze voeten: de ondergrondse wereld van Zaanstad. Naast alle levendewezens is het daareen drukte van jewelste: riolering, kabels en leidingen, afvalcontainers, boomwortels, kelders en funderingen. En het wordt steeds maar drukker door de digitalisering, verduurzaming en vergroening.

Om de drukte in de Zaanse bodem inzichtelijk te maken, kon het Bodemspel op het Babel Festival gespeeld worden. Bezoekers konden als 'team bovengrond' en 'team ondergrond' ervaren hoe lastig het is om de boven- en onderwereld op elkaar af te stemmen. De bedoeling was dat spelers een bestaande straat herinrichtten, zowel onder- als bovengronds. Het was een gepuzzel en een ware slag om de ruimte!

EXPOSITIE **CIRCULAIRE ONTWERPEN VAN HET HMC**

*INNOVATIEVE ONTWERPEN GEMAAKT
VAN RESTMATERIALEN!*

Bezoekers van het festival konden zich verwonderen over hoe creativiteit en duurzaamheid samenkomen in de circulaire ontwerpen van (oud-)studenten van het Hout- en Meubileringscollege (HMC) in Amsterdam! Bij de opleiding Creatief Vakmanschap transformeren zij restmaterialen van gerenommeerde bedrijven tot unieke prototypes en producten.

Er was te ontdekken hoe innovatieve ideeën en vakmanschap hand in hand gaan om verspilling tegen te gaan en nieuwe mogelijkheden te creëren. Te zien was prachtig vakwerk, waarin circulariteit centraal staat!

HERBOUW ZAANS HAVENKANTOOR

*HERBOUWPLANNEN VAN HET ICONISCHE
HAVENKANTOOR IN ZAANDAM!*

In 1963 werd het geliefde Havenkantoor gesloopt, maar nu, meer dan 60 jaar later, neemt Stichting Havenkantoor Zaanadam het initiatief om dit historische gebouw te herbouwen op zijn oorspronkelijke locatie. Dit project combineert de herbouw met een nieuwe horeca- en tentoonstellingsruimte en sluit perfect aan bij 'Maak Zaanstad Centrum Oost'.

Bij de stand in de foyer kon men worden geïnformeerd over de visie voor de herbouw van het Havenkantoor!

LEZING **50 JAAR SLEUTELN AAN DE STAD**

PAUL CARREE OVER DE TOEKOMST VAN ZAANS ERFGOED

Zaans architect en erfgoedliefhebber Paul Carree nam alle aanwezigen mee op een inspirerende reis door de mogelijkheden van hergebruik van zowel oude als jonge monumenten in Zaanstad. In de afgelopen vijftig jaar is het besef gegroeid dat bestaande gebouwen en structuren in Zaanstad van grote waarde zijn. Door ze nieuwe functies te geven, blijven ze behouden voor toekomstige generaties – al gaat dat niet altijd zonder uitdagingen.

Paul Carree deelde zijn visie en expertise als bestuurslid van Vereniging Zaans Erfgoed en lid van de commissie Noord-Holland van Erfgoedvereniging Heemschut.

PRIJSUITREIKING **FOTOWEDSTRIJD**

WAT VINDEN ZAANKANTERS HET MOOISTE GEBOUW VAN ZAANSTAD?

Tot en met 31 mei konden deelnemers aan de fotowedstrijd 'Het mooiste gebouw van Zaanstad' hun zelfgemaakte foto van hun favoriete gebouw in Zaanstad insturen. De opdracht luidde: "Stuur ons een zelfgemaakte foto van jouw favoriete gebouw, vergezeld van een beschrijving van maximaal 60 woorden waarom juist dit gebouw jouw hart heeft gestolen. Zorg ervoor dat de foto ook iets van de omgeving van het gebouw laat zien, want architectuur staat nooit op zichzelf".

Uit de vele inzendingen had een deskundige jury een selectie gemaakt van 25 foto's. De jury bestond uit Marjolein Lensink-Neijzing (fotograaf), Lisa van Tongeren (stadsdichter), Annemée Dik (fotograaf en kunstdocent) en Anne van der Meulen (architect).

Tijdens het Babel Festival maakte wethouder Wessel Breunesse de winnaar bekend. Lex Hackmann won de fotowedstrijd met 136 stemmen voor zijn prachtige foto van het Regthuys in Westzaan. Als prijs ontving hij een overnachting in het iconische Inntel Hotel in Zaandam.

► *Benieuwd naar de verhalen achter de top-5? Bekijk de portretten van de inzenders op ons YouTube-kanaal.*

PRESENTATIE TOEKOMSTVISIE VOOR DE PROVINCIALE WEG ZAANSTAD

TOEKOMSTVISIES VOOR DE PROVINCIALE WEG N203 IN ZAANSTAD IN 2074!

Tijdens de internationale minor Klimaatbestendige Stad van de Hogeschool van Amsterdam werd de N203, de provinciale weg, onder de loop genomen. Met de gemeente Zaanstad als opdrachtgever onderzochten twee studententeams de uitdagingen voor deze locatie aan de hand van theoretische modellen.

Krommenie-Assendelft tijdens het festival.

In het schilderlokaal waren maquettes, schetsen en tekeningen van een van de ontwerpteams te bewonderen. Op het hoofdpodium van FluXus gaven zij hun toelichting op deze creatieve toekomstplannen.

Hoe kan deze weg klimaatbestendig worden ingericht, en wat is het effect hiervan op de openbare ruimte? Kan dit een impuls geven aan de omgeving, en hoe sluit het aan bij de omgevingsvisie? De N203 is een belangrijke ader voor de Zaanstreek, met meer mogelijkheden dan je zou denken! Dit bleek uit de presentaties van de ontwerpen voor station Koog aan de Zaan en

LEZING FLOOR VAN DITZHUYZEN

ALIAS THE PUBLIC SPACE DETECTIVE!

Een gastvrije en inclusieve stad, wat houdt dat eigenlijk in? En gastvrij voor wie? Floor van Ditzhuyzen liet ons zien wat de stad 'vriendelijk' maakt voor mens en dier. Als 'Public Space Detective' onderzoekt zij in steden de veerkracht van de openbare ruimte. Is deze ruimte wel zo toegankelijk en open voor iedereen?

"Wat ik fascinerend vind, is hoe de openbare ruimte het podium vormt voor onze dagelijkse, sociaal-culturele interactie: we ontmoeten elkaar, eten, feesten, spelen, demonstreren en botsen in de openbare ruimte. Zo weerspiegelt het de veranderingen en transformaties die de hedendaagse samenleving vormgeven." Floor van Ditzhuyzen

WORKSHOP MAQUETTEBOUW

DROOMHUIS VAN DE TOEKOMST

Hoe woon je nu? En hoe denk je dat we in de toekomst zullen wonen?

Hoe zouden kinderen de wereld vormgeven als zij het voor het zeggen hadden?

In deze creatieve maquette-workshop maakten kinderen van 7 tot en met 12 jaar speelserwijs kennis met de gebouwde omgeving en lieten ze hun fantasie de vrije loop.

Geïnspireerd door het thema 100 jaar Zaanstad bouwden ze onder begeleiding van jonge architecten een maquette van hun droomhuis en woonomgeving.

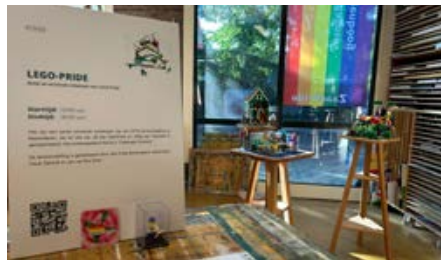

LEGO-PRIDE

DE WINNENDE ONTWERPEN VAN LEGO-PRIDE!

In een van de lokalen van het FluXusgebouw waren een aantal winnende ontwerpen van de LEGO-tentoonstelling te bewonderen, die ter ere van vijf jaar ZaanPride en vijftig jaar Zaanstad was georganiseerd. Het overkoepelend thema was 'Celebrate Diversity'.

De tentoonstelling is gerealiseerd door drie Pride Brickmasters: Astrid Berk, Oscar Salomé en Jan van Run Kvist.

DOEN EN LEREN MET HOUT

BOUWEN AAN ZAAANSE MONUMENTEN MET HET TALLAND COLLEGE ZAANDAM!

Werken met hout, werken aan monumenten zoals een grachtenpand, molen of pakhuis, is dat saai? Nou, zeker niet! Bij de 3-jarige vakopleiding van het Talland College Zaandam kun je je vakmanschap en vaardigheden volop ontwikkelen. Je leert er werken met verschillende houtsoorten en vele technieken, zowel met handgereedschappen als met CNC-gestuurde machines.

Er is een grote vraag naar vakmensen om de vele monumenten in Noord-Holland te onderhouden en restaureren. Bij deze stand was van alles te zien over het werken met hout en kon je met je handen aan de slag. Hoe zit een grachtenpand of een Zaanse huisje in elkaar? Wat leer en maak je allemaal op deze opleiding? Deze workshop was voor alle leeftijden.

KLIMAATSPEL

MAAK JE OMGEVING KLIMAATBESTENDIG!

Met het klimaatspel gingen de bezoekers spelenderwijs in op mogelijke maatregelen die je kunt treffen in je voor- of achtertuin of in de straat of op het plein. Door het goed beantwoorden van quizvragen verzamelde je 'geld' in om je denkbeeldige woonstraat groener, fraaier en klimaatbestendiger in te richten.

WORKSHOP VR EN DIGITAL TWINS

DE TOEKOMST VAN ONTWERPEN MET VR EN DIGITAL TWINS!

De hele middag werd een doorlopend programma gepresenteerd voor alle leeftijden, waarin ruimtelijke ontwerpen tot leven kwamen in een digitale omgeving. Digital Twins-technologie maakte het mogelijk om digitale kopieën van fysieke objecten en ruimtes te creëren. Zo kon men in real-time veranderingen aanbrengen en direct zien wat de impact is. Bijvoorbeeld een wegontwerp dat je aanpast en meteen ziet hoe dit de omgeving beïnvloedt.

Met behulp van VR-brillen kon men zelf ervaren hoe deze innovatieve technologie werkt en hoe het participatieprocessen en ontwerpen in de toekomst zal transformeren. Javier Martinez Avila, Product Engineer Digitale Oplossingen en Unity Ontwikkelaar bij Witteveen+Bos, gaf daarnaast een inspirerende lezing over de kracht van Digital Twins.

LEZING SOFIE VAN BRUNSCHOT (GEBOUWEN DOOR VROUWEN)

*HET WERK VAN VROUWELIJKE ARCHITECTEN
IN NEDERLAND!*

Sofie van Brunschot onderzoekt het werk van vrouwelijke architecten, die nog altijd onderbelicht zijn ten opzichte van hun mannelijke collega's. Met haar initiatief Gebouwen door Vrouwen brengt ze deze projecten in kaart en zet ze de prestaties van vrouwelijke architecten in de schijnwerpers.

Wat begon als een persoonlijke zoektocht naar vrouwelijke rolmodellen, groeide uit tot een platform dat hun werk zichtbaarder maakt. Het doel van Gebouwen door Vrouwen is om gebouwen die door vrouwen zijn ontworpen, meer bekendheid te geven en als inspiratie te dienen voor zowel huidige als toekomstige architecten. Sofie vertelde over het belang van dit onderzoek en belichtte ook het werk van enkele vrouwelijke architecten uit de Zaanstreek.

RAD VAN VOORTUIN

SPEL MET QUIZMASTER GERRIT HIEMKLIMASTRA!

Quizmaster Gerrit Hiemklimastra nam je mee in het spel 'Rad van Voortuin'. Hiervoor werd een spelrad gebruikt en een set quizvragen over het klimaatbestendig inrichten van je tuin of plein. Er waren fraaie klimaatcadeaus te winnen, zoals zaadjes of plantjes voor in de tuin, tuingelukmagazines of een insectenhotel.

ARCHIGIDSEN VAN BABEL

ONTDEK DE ZAAANSE ARCHITECTUUR

Tijdens het Babel Festival kon men zich laten informeren over Babel archigids, dat thematische rondleidingen door de Zaanstreek verzorgt. Het programma, gericht op architectuur en stedenbouw, nodigt bewoners uit om met een frisse blik naar hun omgeving te kijken en laat bezoekers de unieke kanten van de Zaanstreek ontdekken.

De rondleidingen van Babel archigids zijn te voet of op de fiets voor groepen, bedrijven, scholen en

andere instellingen. Rondleidingen duren meestal ongeveer 1,5 uur.

Babel archigids zoekt nieuwe enthousiaste gidsen! Men kon zich tijdens het festival inschrijven voor een korte inwerk-/opfriscursus onder begeleiding van een ervaren gids.

Ook konden bezoekers zich inschrijven voor de rondleidingen 'Zaanse houtbouw' en/of 'Indeco-buurt', die later in de maand gegeven zouden worden.

LEZING **FUTURE THINKING POWERED BY DESIGN - OUD EN JONG IN DE STAD**

*INSPIRERENDE TOEKOMSTSCENARIO'S VAN
FUTUROLOOG EDWIN GARDNER!*

Hoe ziet de toekomst van de Zaanstreek eruit? Welke opkomende technologieën en trends zullen de stad vormgeven? In deze inspirerende lezing nam futuroloog Edwin Gardner van Studio Monnik de deelnemers mee in verschillende toekomstscenario's. Met een focus op een stad waarin jong en oud zich beide thuis voelen, verkende hij hoe toekomstige generaties met elkaar zullen omgaan en wat dat betekent voor de ruimtelijke inrichting van Zaanstad.

WORKSHOP **DESIGN THINKING: OUDER WORDEN IN DE STAD**

WORKSHOP MET STRATEGISCH ONTWERPER SEM CARREE!

Na de lezing van Edwin Gardner gingen de deelnemers praktisch aan de slag in de Workshop Design Thinking onder leiding van strategisch ontwerper Sem Carree. Hij leidde de deelnemers door het proces van design thinking - een methode om uitdagingen te identificeren en oplossingen te bedenken die vaak ten grondslag ligt aan architectuur en stedenbouw. Samen ontwikkelden ze richtlijnen voor een toekomstig Zaanstad: een stad die senioren effectief ondersteunt en tegelijk aantrekkelijk is voor jongeren en jongvolwassenen.

DE KIFT

De Kift, de beroemde fanfare-punkband uit Zaanstad!, sloot het Babel Festival spetterend af. Het werd een optreden dat je niet wilde missen!

ZNSTD

de coöperatieve Rabobank

FONDSEN & PARTNERS VAN HET BABEL FESTIVAL

timpaan.

BOT BOUW

Ontwikkeling

SYNCHROON

de maatschappij

BredeNHof Stichting

BOPARAI ASSOCIATES architecten

ingenieurs bureau LIST

Kuijs Reinder Kakes
DYNAMIS Makelaars & Adviseurs

De Vonk
Debat

fluxus

VERENIGING
ZAANS
ERFGOED

BOA Architecten, Duijn Bloem Voss advocaten, H&NK architectuur/interieurarchitectuur, Heren5 Architecten, Interklop bv, Lab03 architectuur, Maarten Laout Architecture, VEKA Zaan en onze vele donateurs, de Vrienden van Babel

**BEKIJK DE
AFTERMOVIE
OP YOUTUBE**

WOENSDAG 20 NOVEMBER 2024

Locatie: 2^e Verdieping op het Hembrugterrein in Zaandam

A TOT Z-DEBAT IV: 'EEN GEZONDE REGIO'

Het vierde A tot Z-debat, georganiseerd door Babel Zaans architectuurplatform en Arcam (Architectuurcentrum Amsterdam), had als thema 'Een gezonde regio', waarbij verschillende perspectieven werden belicht om de uitdagingen en samenwerking voor een gezond Noordzeekanaalgebied te bespreken.

Iedereen wil een gezonde leefomgeving, maar het begrip "gezondheid" wordt op uiteenlopende manieren geïnterpreteerd. Zo heeft een inwoner van Zaandam andere ervaringen en belangen dan een internationaal opererend bedrijf in het Westelijk Havengebied. Gezamenlijk kijken naar een gezonde regio is essentieel, zeker in het Noordzeekanaalgebied, waar grote economische zones zoals Schiphol, de havens en Tata Steel zich bevinden. Deze zones brengen reële risico's met zich mee, zoals grond- en luchtverontreiniging, geluidsoverlast en technische mankementen.

Tijdens het debat stond de vraag centraal hoe we gezamenlijk kunnen werken aan een gezonde regio. Vanuit filosofische, beleidsmatige en praktische invalshoeken werd gekeken naar hoe de belangen van verschillende actoren kunnen samenvallen en hoe samen een gezonde toekomst kan worden gerealiseerd.

De avond begon met een introductie door Leontine de Koning (Babel) en Indira van 't Klooster (Arcam). Hierna werden de geleerde lessen van Babel over het thema De ge-

zonde stad gedeeld en werd een zaalpeiling gehouden om archetypes te bepalen: wie in de zaal was een Tech Believer, een Beruster, een Ontkenner of een Dromer?

SPREKERS

Saskia van Stein (directeur Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam) sprak over filosofie en ontwerp. Ze deelde inzichten van de IABR 2024, waarin hoop en natuur centraal staan, en besprak de rol van ontwerpers in deze opgave.

William Stokman (NOVEX-Noordzeekanaalgebied) gaf een reflectie op beleid en kaders, en lichtte de integrale aanpak van Rijk, regio en partners voor het NZKG toe.

Milembe Mateyo (Rijkshavenmeester) ging in op de praktijk van nautische veiligheid en de ruimtelijke implicaties daarvan in het Noordzeekanaalgebied.

De avond werd afgesloten met een dialoog met de zaal en reflecties door Dries Drogendijk (directeur Grond en Ontwikkeling Amsterdam) en Lennart Graaff (expert stedelijke ontwikkeling en conerndirecteur bij Gemeente Zaanstad).

Na afloop van het inhoudelijke programma was er gelegenheid voor een borrel, waar deelnemers verder konden napraten en netwerken.

» [Klik hier voor de film van deze avond](#)

10 DECEMBER 2024

Locatie: Cultureel Centrum Bullekerk in Zaandam

JAAP SCHIPPERLEZING 'STAD ZONDER SLOOP'

Op dinsdagavond 10 december organiseerde Babel de jaarlijkse Jaap Schipperlezing in de sfeervolle ambiance van Cultureel Centrum Bullekerk. Met deze lezing wilde Babel op inspirerende wijze aanzetten tot discussie over de toekomst van de gebouwde omgeving, met als centraal thema de (her)waardering van bestaande bouwwerken en hun betekenis voor de toekomst.

DUURZAAM BOUWEN = ZO MIN MOGELIJK BOUWEN

Willen we meer wonen, dan moeten we minder bouwen. Onze huidige cyclus van sloop en vernieuwing past niet meer in deze tijd. Juist bij sloop en nieuwbouw gaat veel CO² verloren. Beter bouwen we minder, maar groener. Een sloopverbod vraagt om zorg en creativiteit voor onze gebouwde omgeving en behoudt de energie die hier reeds in is geïnvesteerd. Stel je een stad voor die niet voortdurend wordt vervangen, maar continu wordt aangepast en omgebouwd. Kan een stad hetzelfde blijven en toch veranderen? Door de grenzen tussen nieuw en oud te vervagen, vinden we betere manieren om op de bestaande structuren door te bouwen. De stad als een groot cadavre exquis, waar expliciet auteurschap oplost in het grote verhaal.

HET NIEUWE IN HET OUDE VINDEN! WERK MET DE STAD DIE WE AL HEBBEN

Het vinden van het nieuwe in het oude is wellicht het duurzaamste van alles.

Na een kort welkom van Piet Keijzer, de voorzitter van Babel, introduceerde moderator Leontine de Koning de eerste spreker. Marius Grootveld, architect en docent aan zowel de TU Gent en de TU Delft, is een expert op het gebied van hergebruik van bestaande gebouwen. Hij is auteur van het boek Rotterdam Ripresa en sprak over de rol van behoud in moderne gebiedsontwikkeling.

De tweede spreker, architect Floris Cornelisse, partner bij Hap-pel Cornelisse Verhoeven architecten, ging in op de cultuurhistorische lagen van steden en gebouwen; zijn werk richt zich op het grensvlak van oud en nieuw. Bouwen, bouwen, bouwen vindt hij een armoedig antwoord op de woningnood. 'Architecten horen de rol van "vrijdenker" aan te nemen want de opgave vraagt om creativiteit en verbeeldingskracht.' Hij heeft een uitgesproken belangstelling voor de cultuurhistorische gelaagdheid van steden en gebouwen, gelooft sterk in wonen zonder winstoogmerk en vindt dat slopen moet stoppen. In zijn projecten heeft hij een voorliefde voor streekeigen solide materialen.

WONINGEN VINDEN I.P.V. BOUWEN

Eva Hoeke, de altijd scherpe en rake columnist, was gevraagd een reactie te geven door twee columns voor te dragen. Na de eerste spreker gaf zij een prikkelende reflectie op de maatschappelijke aspecten van behoud en sloop. Met haar tweede column sloot zij het inhoudelijke deel van de avond af.

Veel aanwezigen bleven nog lang napraten tijdens de borrel. Enthousiast en vol inspiratie keerden ze huiswaarts.

- ▶ [Klik hier voor de exclusieve column van Eva Hoeke voor de Jaap Schipperlezing](#)
- ▶ [Klik hier voor de film](#)

BABEL CINEMA: 'RUIGOORD - EEN KOSMISCH LEK'

Een derde Babel Cinema in 2024, met een uitverkochte zaal. Dit keer met een kleurrijk portret van een magisch dorp aan de rand van Amsterdam dat al 50 jaar standhoudt tegen de oprukkende industrie door zich cultureel te manifesteren.

Ruigoord, een dorpje onder de rook van Amsterdam, werd in jaren '70 gekraakt door hippies. Vijftig jaar later is het de oudste culturele vrijplaats van Nederland; een toevluchtsoord voor kunstenaars, dromers en vrijdenkers, als een oase van verwondering ingeklemd door de haven en industrie.

Wanneer ze hun 50-jarig bestaan willen vieren, hangt de Amsterdamse energietransitie als een zwarte schaduw over het dorp; de nabijgelegen olietanks gaan gebruikt worden voor opslag voor groene waterstof waardoor Ruigoord in de gevaarzone komt te liggen. Gaat het kosmische lek

- waaraan de Ruigoorders de magie van het dorp toedichten - soelaas bieden? Ingewikkelde kwesties die allemaal opspelen in de aanloop naar de viering van het jubileum.

Na de voorstelling ging programmamaker Wendy van Wilgenburg in gesprek met regisseur Peter Wingender.

COLOFON

TEKSTEN

Babel Zaans architectuurplatform

COVERFOTO/FOTOGRAFIE

Patrick Hudepohl

REDACTIE, EINDREDACTIE EN VORMGEVING

Nicolette Zwart, Nik Berkouwer, Shannon Zwart

HOOFDSPONSORS/PROJECTSPONSORS/SUBSIDIE

- AM Gebiedsontwikkeling
- BPD Ontwikkeling BV
- Gemeente Zaanstad

VASTE SPONSORS

- Aannemingsbedrijf Sturm BV, Zaandam
- Albert Groothuizen projectmanagement b.v., Zaandijk
- BOA bouwkundig ontwerp en advies b.v., Assendelft
- Boparai Associates architecten, Oostzaan
- Bouwbedrijf Nieuwe Maten, Wormerveer
- Bouwers van Braam-Minnesma bv, Wormerveer
- Business Center De Bedrijvige Bij, Zaandam
- Carree Architecten BNA, Zaandam
- Duijn Bloem Voss Advocaten, Zaandam
- HenNK architectuur en interieurarchitectuur, Zaandam
- Heren 5 architecten BV, Amsterdam
- Ingenieursbureau List, Zaandam
- Interklop BV, Zaandam
- Jansens & Dieperink, Zaandam
- J.H. Bakker bouwprojecten b.v., Zaandam
- KPO planontwikkeling B.V., Zaandam
- Kuijs Reinder Kakes Makelaars, Zaandam
- Lab03 architectuur, Amsterdam
- Maarten Laout Architecture, Assendelft
- Timmerfabriek Visser, Zaandam
- De Vastgoedontwikkelaar BV, Zaandam
- VOF Kantoren Zaanstad, Wormerveer

VRIENDEN

Babel werd in 2024 ook financieel gesteund door 50 particuliere vrienden.

ORGANISATIE

LEDEN PROGRAMMARAAD

- Leontine de Koning, voorzitter programmaraad
- Nik Berkouwer, communicatieadviseur
- Nanine Carree, architect en partner Carree architecten
- Robert ten Elsen, stedenbouwkundige/Urban Planner Gebiedsontwikkeling
- Sarah Essbai, stedenbouwkundige en auteur
- Martine van Gerven, procesmanager stedelijke ontwikkeling bij gemeente Zaanstad
- Gert Grandiek, voormalig strategisch manager MAAK. Zaanstad
- Merijn de Jong, architect en partner bij Heren 5 architecten
- Piet Keijzer, voorzitter Stichting Babel
- Anne van der Meulen, architect
- Piet Oudega, voormalig wethouder gemeente Zaanstad
- Wendy van Wilgenburg, programma- en documentairemaker
- Miranda Reitsma, stedenbouwkundige
- Marieke Ros, voormalig beleidsadviseur gemeente Zaanstad
- Guido Ruiten, gevelregisseur en 'steenfenomeen'
- Monica Sommer, programmamanager gebiedsontwikkeling bij gemeente Zaanstad
- Hans Staller, voormalig strategisch beleidsadviseur
- Co Vrouwe, adviseur vastgoed en ontwikkeling
- Nicolette Zwart, secretaris

BESTUUR

- Piet Keijzer, zelfstandig gevestigd adviseur (voorzitter)
- Hester Gräfe, directie-bestuurssecretaris bij De Zaanse Molen (secretaris)
- Albert Groothuizen, zelfstandige in projectmanagement (penningmeester)
- Leontine de Koning, strategisch adviseur, procesbegeleider en moderator, directeur Aurumlink
- Co Vrouwe, adviseur vastgoed en ontwikkeling
- Guido Voss, advocaat

SPONSORCOMMISSIE

- Anouk Reintjens, ontwikkelingsmanager AM
- Gert Grandiek, lid programmaraad
- Jan Overtoom, senior beleidsadviseur bestuurszaken Bouwend Nederland
- Leontine de Koning, voorzitter programmaraad
- Monique Kwaak, directeur-bestuurder Parteon
- Piet Keijzer, voorzitter bestuur

Stichting Babel, podium voor vormgeving en kwaliteit (beter bekend als Babel Zaans architectuurplatform) heeft zich vanaf de start in 2003 ontwikkeld tot een gewaardeerd platform op het gebied van architectuur, stedelijke ontwikkeling en de inrichting van het landschap en openbare ruimte in de Zaanstreek. Babel wordt gedragen door vrijwilligers met uiteenlopende meningen, maar met de gezamenlijke ambitie om de kwaliteit van stad, dorp en landschap in de Zaanstreek te verbeteren.

Alle activiteiten, veelal kosteloos en met veel tijd en inzet georganiseerd door de leden van de programmaraad werden dankzij de financiële steun van de sponsors en vele 'Vrienden van Babel' mede mogelijk gemaakt. Onze dank gaat natuurlijk ook uit naar de medewerking en medewerkers van al onze bezochte locaties en het belangstellende publiek bij onze activiteiten. Wij hebben in dit jaarbericht wederom ons best gedaan alle betrokkenen die op enigerlei andere wijze Babel hebben ondersteund zo zorgvuldig mogelijk bij de activiteiten te vermelden. Ieders inzet voor alle vormen van bijdrages is uiterst gewaardeerd.

© 2024 Uitgave Babel Zaans
architectuurplatform,
Musical 23, 1507 TS Zaandam
T: 075 670 58 05
W: www.stichting-babel.nl
E: info@stichting-babel.nl

De activiteiten van Babel Zaans
architectuurplatform zijn mede
mogelijk gemaakt door een subsidie van Gemeente Zaanstad.

The logo for ZNSTD features the letters 'ZNSTD' in a bold, sans-serif font. The 'Z' and 'D' are rendered in a light grey color, while the 'N' is a vibrant blue. The 'S' and 'T' are also in light grey. The letters are closely spaced and have a slight shadow effect, giving them a three-dimensional appearance.

